

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 21 mars 1935 kl. 4 e. m.

Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, i anledning av väckt motion angående inrättande av ett statslotteri.

I en inom riksdagens andra kammare väckt motion, nr 393, har herr Wallén m. fl. anhållit, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om slutförande av den år 1920 begärda utredningen om statslotteri samt om framläggande av det förslag till dylikt lotteri, vartill utredningen kunde giva anledning.

I fråga om motiveringen får utskottet hänvisa till motionen, vilket i detta avseende innehåller en kortfattad och i det väsentliga riktig redogörelse för lotterifrågans behandling av riksdagen efter år 1920, varjämte motionärerna erinra om att de skäl, som därvid åberopats till stöd för inrättandet av ett statligt penninglotteri, i huvudsak varit följande: Utländska lotterier eller därmed likställda företag (tippningar o. s. v.) draga till sig avsevärda belopp från vårt land, vilka uppgå till miljoner kronor. Mångfalden av lotterier inom landet är näppeligen till gagn. Reda och överskådlighet ernås lättare genom ett enda större lotteriföretag, anpassat till omslutningen efter behovet och köpkraften inom landet och så smidigt anordnat med avseende å organisationsdetaljer (exempelvis möjlighet till inköp av andelar i lotter o. s. v.) att det framgångsrikt kan upptaga konkurrensen med motsvarande utländska lotterier. Den oenhetliga prövningen och fördelningen av lotterimedel i fråga om anslag till olika ändamål skulle upphöra därigenom att riksdagen finge befogenhet att själv avväga eller inverka på tillgodoseende av olika intressen, vilka nu stödjas ömsevis eller samtidigt med budgetmedel och lotterimedel. Den moraliska synpunkten mot statens handhavande av lotterirörelsen, som tidigare fått uttryck, torde numera ej kunna med framgång förfäktas, sedan staten själv nyligen omhändertagit såväl totalisatorspel som tippning.

Andra kammaren hänvisade motionen till sitt femte tillfälliga utskott, vilket i sitt utlåtande nr 3 till att börja med redogör för frågans riksdagsbehandling under de senaste åren.

Sedan riksdagen år 1920 beslutit anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes skyndsamt låta verkställa utredning rörande inrättandet av ett statsobligationslotteri eller någon annan form av ett under svenska statens kontroll ställt penninglotteri samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde giva anledning, uppdrog chefen för handelsdepartementet år 1920 åt professor C. V. L. Charlier att såsom sakkunnig till en början verkställa undersökning angående förekomsten i främmande länder av statliga penninglotterier, dessas

1920/22 års
utredning.

organisation och omfattning samt de erfarenheter, som vunnits beträffande desamma, ävensom utarbete plan för utredningsarbetets fortsatta bedrivande. Dyligt betänkande avgavs den 10 mars 1922 och var huvudsakligen, för att icke säga enbart, inriktat på att utreda organisationen av utländska lotterier.

Några ytterligare åtgärder torde, anføres i redogörelsen, denna utredning tills vidare icke hava föranlett.

Utlåtanden.

I anledning av en vid 1931 års riksdag inom andra kammaren väckt motion (nr 48 av herr Bergström i Hälsingborg) anfördes av kammarens femte tillfälliga utskott i dess utlåtande (nr 4) bl. a. följande: Förlusten för landet på grund av spel på utländska lotterier torde kunna sägas hava nedgått, såväl genom emitterandet av premieobligationslån som på grund av i övrigt ökade spelmöjligheter inom landet. Men även under förutsättning att nämnda förlust genom inträffade förhållanden nedbringats, vore den förlust, som uti ifrågasvarande hänseende drabbade landet, alltså mycket stor. Toge man sikte på att vinna rättelse i det missförhållande, som består i penningutförsel till utländska lotterier och som ej läser kunna effektivt förhindras genom lagstiftningsåtgärder, torde det bästa sättet att vinna ändring härutinnan vara inrättandet inom landet av ett med de utländska konkurrenskraftigt penninglotteri.

I riksdagsskrivelserna i ämnet funnes helt naturligt icke närmare detaljer om det tilltänkta statslotteriet, men utan tvivel torde riksdagens avsikt varit att ett statsorgan skulle handhava detsamma och att lotteriet framförallt borde äga så stark konkurrenskraft i förhållande till de utländska klasslotterierna, att det svenska spelet på sistberörda lotterier i största möjliga grad skulle upphöra och komma ett svenskt statslotteri till godo.

Vidare erinrade utskottet år 1931 om att i vissa avseenden åtgärder visserligen vidtagits i av riksdagen avsett syfte, såväl av Kungl. Maj:t som av riksgäldsfullmäktige. Utskottet erinrade i senare fallet om premieobligationslotterierna med deras ökade möjligheter att inom landet tillfredsställa förefintlig spellust samt att bidra till allmänna sparande. I förra fallet åter borde framhållas införandet av totalisatorspelet samt 1922 års utredning i lotteri-frågan. Denna utredning kunde dock knappast göra anspråk på att innehålla tillräckligt material för bedömandet av själva huvudfrågan, inrättandet av ett statslotteri, i den omfattning, riksdagen torde hava avsett. Från Kungl. Maj:ts sida hade riksdagen ej heller under tiden från fattandet av 1920 års beslut mottagit några förslag till lösning av förevarande spørsmål. Riksdagens hemställan måste alltså anses vara i avsevärda delar obesvarad.

Utskottet hemställde därjämte, att andra kammaren för sin del måtte besluta, att av riksdagen framställning gjordes till Kungl. Maj:t om slutförande snarast möjligt av den av riksdagen tidigare begärda utredningen rörande ett under svenska statens kontroll ställt penninglotteri och om framläggande för riksdagen av de förslag, som denna utredning kunde föranleda.

Andra kammaren beslöt i enlighet med utskottets förslag skrivelse till Kungl. Maj:t under det att första kammaren avslag begäran om dylik utredning.

Jämväl vid 1933 års riksdag förelågo motioner i ämnet (I: 21 och II: 26). Vederbörande tillfälliga utskott i båda kamrarna avstyrkte motionerna. Reservationer avgåvos i båda utskotten. Första kammaren avslag men andra kammaren biföll den begärda utredningen. Frågan var alltså även denna gång fallen.

Vid 1934 års riksdag väcktes inom andra kammaren motion (nr 484 av herrar Wallén och Nyblom) i frågan.

Andra kammarens femte tillfälliga utskott avstyrkte då motionen i utlåtande nr 2 (efter lottning), men i reservation till utlåtandet anfördes i huvudsak följande: Även om det kunde ifrågasättas, huruvida en omändring av nuvarande halvofficiella penninglotteri genom förstatligande skulle bli billigare i drift eller giva staten ökade inkomster, och utan att vilja avhända Kungl. Maj:t möjlighet att efter prövning i varje särskilt fall kunna tillgodose behöfvansvärda behov av ideell, kulturell eller annan samhällsnyttig art, finge erkännas att med enbart hittills vidtagna åtgärder på lotteriväsendets område allt ej vore välbeställt eller slutgiltigt ordnat. Alltjämt förefunnes missförhållanden, som det gällde finna framkomliga vägar för att undanröja. Kapitalflykten från landet genom spel på utländska lotterier, de summor, som årligen offras på olika slag av lotterier, syntes motivera en utredning om lotteriväsendets ordnande efter för våra nuvarande förhållanden mera lämpade grunder. Härvid torde såväl restriktiva åtgärder som även omläggning av nuvarande lotteriverksamhet samt behovet av en bättre anpassad lotterilagstiftning böra komma under omprövning, ävensom i vad mån riksdagen borde hava inflytande beträffande lotterimedlens användning.

Enär på framställning av riksdagen utredning om lotteriväsendet påbörjats men ej fullföljts och då den i ämnet väckta motionen anknöte till nämnda utredning, hemställdes, att andra kammaren måtte bifalla den då till behandling föreliggande motionen.

Andra kammaren biföll reservationen, under det att första kammaren intog annan ståndpunkt, varigenom förslaget om riksdagsskrivelse förföll.

I anledning av *nu förevarande motion* anförde andra kammarens femte tillfälliga utskott härefter följande:

”Utskottet kan i huvudsak ansluta sig till de synpunkter, som lågo till grund för andra kammarens år 1934 fattade beslut, för ett återupptagande av den år 1920 anbefallda utredningen.

Dessutom vill utskottet i detta sammanhang framhålla önskvärldheten av att en såvitt möjligt enhetlig budgetbehandling förekommer i fråga om de ändamål, som med lotterimedel främjas och som kunna anses vara förtjänta av bidrag från det allmännas sida.

*Andra
kammarens
utskott.*

Vid utformningen av plan för ett eventuellt statligt lotteriföretag böra undersökas alla utvägar för att giva detsamma så stor smidighet och konkurrenskraft att det med framgång kan upptaga tävlan med motsvarande utländska företag, på vilka svenska lottköpare lägga ned avsevärda penningbelopp.

Vidare anser utskottet önskvärt, att en undersökning jämväl göres beträffande de övriga möjligheter, vilka kunna stå till buds för hindrande av den nu pågående kapitalflykten ur landet till följd av spel på utländska lotteri- eller tippningsföretag.

Under åberopande av vad utskottet här ovan anfört ifråga om de synpunkter, som lågo till grund för andra kammarens vid 1934 års riksdag fattade beslut samt vad utskottet härutöver ytterligare anfört, får utskottet hemställa, att andra kammaren måtte för sin del besluta, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t hemställa om slutförande av den år 1920 begärda utredningen om statslotteri samt om framläggande av det förslag till dylikt lotteri, vartill utredningen kan giva anledning.”

*Andra
kammarens
beslut.*

Utskottsutlåtandet, vilket icke var enhälligt, bifölls av andra kammaren.

Första kammaren, som delgivits detta beslut, har hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott.

Utskottet vill till en början i jämförelse med de skäl, som i motionen och härovan anförts till stöd för inrättande av ett statslotteri, uppräknå några av de huvudgrunder, som under frågans tidigare riksdagsbehandling åberopats till stöd för en motsatt uppfattning. Behovet av åtgärder mot kapitalflykt genom spelet på utländska lotterier har sålunda av talesmännen för denna uppfattning behjärtats i fullt ut samma utsträckning som av statslotteritankens anhängare. De starkaste skäl talade emellertid mot antagandet, att denna kapitalflykt kunde i ens någon mån motarbetas genom enbart överförande av lotteriadministrationen i statens egen hand. Fastmera funnes anledning befara, att hasardspelet genom ett dylikt sanktionerande skulle slå än starkare rötter. Det nuvarande lotteriet stode redan nu under strängaste statliga kontroll, i vilket avseende därför intet vore att vinna genom att det ersattes med ett formligt statslotteri. Det vore ingalunda utan vidare riktigt att anse, att följderna av riksdagens hemställan år 1920 inskränkt sig till den år 1922 avgivna utredningen. Fastmer hade icke blott det huvudsakliga ändamålet med riksdagsskrivelsen, nämligen inrättandet av ett statsobligationslotteri, blivit uppfyllt, utan även genom den organisation, de vanliga penninglotterierna (”teaterlotteriet”) efter hand erhållit, riksdagens alternativa begäran om ”någon form av ett under statens kontroll ställt penninglotteri” i själva verket blivit villfaren. Den nuvarande organisationsformen motsvarade i allt väsentligt ett verkligt statslotteri. Det svenska lotteriet lämnade i förhållande till sin omfattning högst betydande inkomster för såväl allmänna budgetändamål

som ett stort antal kulturella och eljest allmännyttiga ändamål. Till bemötande av den ofta väckta erinran om de svenska penninglotteriernas bristande konkurrenskraft i förhållande till vissa utländska lotterier anmärktes, att vid tillskapandet även av verkliga statslotterier i ett par av våra grannländer (Norge och Finland) det svenska lotterisystemet tagits till förebild. Slutligen hade näppeligen bärande skäl anförts för att beröva Kungl. Maj:t möjligheten att efter prövning i varje särskilt fall kunna utan onödig omgång tillgodose behjärtansvärda behov av ideell, kulturell eller annan samhällsnyttig art, som av växlande anledningar ofta endast under betydande svårigheter kunde tillgodoses på vanlig anslagsväg.

I avseende härefter å föreliggande frågas riksdagsbehandling aktar utskottet likaledes nödigt att till jämförelse med vad i enlighet med andra kammarens femte tillfälliga utskott härovan anförts anmärka följande.

Alltsedan riksdagen år 1841 fattade beslut om avskaffande av det dåvarande, under 1700-talet införda statslotteriet, dröjde det trots ett flertal motionsvis gjorda framstötningar i riksdagen ända till 1916, innan en dylik framställning äntligen vann riksdagens bifall för att, sedan den år 1920 upprepats, leda till den sistnämnda år igångsatta sakkunnigutredningen. Denna utredning utmynnade för övrigt i ett utkast till ett s. k. enkelt lotteri med en årlig omslutning av 48 miljoner kronor (motsvarande siffra för de nuvarande penninglotterierna är 36 milj. kr.). Utvecklingen på lotteriområdet har heller inte stått stilla sedan denna tid, om än med all rätt kan sägas att den icke ägt något omedelbart samband med nyss omförmälda utredning. Utskottet vill härvidlag endast nämna premieobligationslotterierna samt ordnandet av totalisatorspels- och tippningsfrågorna.

I avseende å frågans riksdagsbehandling vill utskottet vidare anmärka, att vid 1931 års riksdag den då väckta motionen om införande av statslotteri avslogs i första kammaren trots att utskottet hemställt, att andra kammarens beslut om bifall till motionen måtte biträdas.

Vidkommande härefter behandlingen vid 1933 års riksdag vill utskottet erinra därom, att utskottet då i anledning av en motion med nästan på samma sätt avfattade yrkanden som de, vilka innevarande år gjorts till föremål för riksdagens prövning, anförde bland annat, att genom de gällande bestämmelserna lotteriverksamheten ställts helt under statlig kontroll. Skillnaden mellan de nuvarande penninglotterierna och ett under statens kontroll ställt penninglotteri, varom utredning i motionen begärts, syntes sålunda vara av väsentligen formell art. Motionärerna torde emellertid hava ansett, att ett statslotteri skulle hava den fördelen framför de nuvarande penninglotterierna, att det skulle kunna kraftigare än dessa konkurrera med de utländska lotterierna och måhända helt uttränga ur landet deras försäljning av lottsedlar, vilka enligt vad som uppgäves i avsevärd mängd nu säljas till svenska köpare. Utskottet vore

icke övertygat därom, att enbart den helstatliga karaktären av lotteriet skulle få denna verkan. De nuvarande penninglotterierna syntes åtnjuta allmänhetens fulla förtroende, och deras lotter hade, intill dess depressionen minskat köpkraften hos allmänheten, slutsålt utan svårighet på mycket kort tid. Prägeln av statslotteri torde icke kunna öka förtroendet och därmed konkurrenskraften gentemot utländska lotterier. Befunnes det emellertid önskligt eller nödvändigt att öka konkurrenskraften hos de svenska lotterierna, kunde detta, såvitt utskottet såge, ske utan att ett lotteri, som även formellt bleve statligt, inrättades. Så t. ex. kunde, i den mån som efterfrågan å lottsedlar i tillräcklig grad överstege tillgången, lotternas antal på sätt som hittills skett ökas, och utskottet ville i detta sammanhang påpeka, att omsättningen å lotterierna sedan år 1920 till år 1931 ökats från 14,850,000 kronor till 36,000,000 kronor. Även andra åtgärder i konkurrensstegrande syfte kunde vidtagas inom den nuvarande organisationens ram och således utan att riksdagen begärde inrättande av ett statslotteri. Mot inrättande av statslotteri talade även den omständigheten, att, sedan utskottet år 1931 tog ställning till frågan, förhållandena hade ändrat sig. Omsättningen på lotterierna hade nämligen ökats med 7,200,000 kronor. Det ekonomiska läget motiverade därjämte icke för det dåvarande åtgärder i motionens syfte.

Slutligen torde i avseende å lotterifrågan vid 1934 års riksdag böra — vid jämförelse med den reservation till förmån för statslotteri, vilken vann andra kammarens bifall och härovan finnes intagen — böra fasthållas att såväl utskottet som vederbörande utskott i andra kammaren avstyrkte motionen under åberopande av i stort sett sådana skäl, som regelbundet plägat anföras mot inrättande av statslotteri och härovan i huvudsak blivit uppräknade.

*Utskottets
hemställan.*

Utskottet har tagit i övervägande vad sålunda blivit i frågan anført och vid dess behandling inför utskottet ytterligare utrett samt finner inga nya skäl förebragta utöver dem, som voro för första kammaren kända, då kammaren senast vägrade sitt bifall åt en motsvarande motion. Utöver vad utskottet anført i sina ovannämnda utlåtanden i hithörande frågor torde ej heller vara erforderligt att nu lämna ytterligare historik. Då det emellertid i avseende å nuvarande lotteriororganisation synes lämpligt att i samband med förevarande motion lämna något utförligare underrättelser, vill utskottet såsom bilaga till detta utlåtande foga en uppställning i ämnet.

Utskottet, som saknar anledning att frånträda sin tidigare uttalade uppfattning i föreliggande fråga, får hemställa,

att första kammaren icke måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Stockholm den 14 mars 1935.

Å utskottets vägnar:

EDWIN BERLING.

Närvarande: Herrar *Berling, Forslund, Rydberg**, *Hansson, Jacob, Holstenson, Heüman, von Mühlenfels* och *Karlsson, Gottfrid*, i Gillberga.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herrar *Holstenson* och *von Mühlenfels*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla följande avfattning:

I en inom — — — — — blivit uppräknade.

Riksdagen har senast år 1920 anhållit om utredning rörande lotteriväsendet, eventuellt inrättande av statslotteri. Utredning har varit igångsatt, men har icke fullföljts.

Åren 1931, 1933 och 1934 har frågan varit uppe i riksdagen, och har alla åren gått igenom i andra kammaren, under det att densamma fallit i första kammaren.

Det har väl aldrig varit någon meningsskiljaktighet i önskemålet att förhindra att stora penningssummor genom spel på utländska lotterier gå ur landet, utan det har väl i första rummet varit den moraliska synpunkten, som varit avgörande för första kammarens ställningstagande till denna sak.

Då vi numera ha en massa olika spelinrättningar, och senast fått tippningsförfarandet legaliserat i landet, bör väl frågan hava kommit i ett annat läge, som gör att de moraliska synpunkterna ej vidare dominera.

Det skulle därför vara önskvärt, om ett enda statligt större lotteriföretag, anpassat efter behovet och köpkraften inom landet, kunde komma till stånd, och anser utskottet, att om detsamma anordnades tillräckligt smidigt, så skulle konkurrensen från utlandet och den därmed förenade kapitalförlusten i det närmaste komma att upphöra.

Utskottet får därför hemställa,

att första kammaren måtte biträda andra kammarens beslut och sålunda bifalla motionen II: 393.

Bilaga.

P. M.*rörande penninglotterierna.*

Första penninglotteriet beviljades den 18 september 1896 till förmån för Stockholmsutställningen 1897 och Nordiska museet. Detta lotteri anordnades i tre dragningar, vardera med 100,000 lotter à 10 kr. Sedermera ökades lotteriernas antal från till en början 2 à 3 om året och storlek successivt. Som exempel kan nämnas att år 1914 anordnades 6 lotterier, år 1915 5 lotterier, år 1916 6 lotterier, år 1919 8 lotterier, år 1920 9 lotterier etc. Från och med år 1926 infördes den nuvarande ordningen med ett lotteri per månad. Antalet lotter per lotteri utgjorde ursprungligen 100,000, från och med 1918 150,000, från och med julidragningen 1927 200,000 samt från och med oktober 1931 250,000.

Årsomslutningen av lotterierna framgår av följande tabell.

1904—1908	4,000,000 kr.
1916—1917	6,000,000 ”
1921	14,850,000 ”
1924—1925	18,150,000 ”
1926	19,800,000 ”
1928—sept. 1931	28,800,000 ”
Okt. 1931	36,000,000 ”

Från och med juli månad 1917 hava lottsedlarna stämpelbelagts med 1 kr. per lott samt från och med augusti 1927 med 2 kr. per lott. Denna skatt inbringar för närvarande 6,000,000 kr. årligen.

Vidare inbringar skatten å lotterivinster cirka 2,000,000 kr. årligen. Vinnare är nämligen befriad från skyldighet att själv erlagga skatt för lotterivinst, men å dylik vinst skall, därest densamma överstiger 25 kronor, innehållas ett belopp, motsvarande 10 procent å vinstens värde. Det sålunda innehållna beloppet inlevereras till statsverket som en särskild skatt, av vilket hälften användes till utjämning skattetrycket olika kommuner eller andra menigheter emellan. (Se Svensk författningssamling 1928, nr 376.)

Slutligen inbetalas för närvarande från och med budgetåret 1933—1934 2,000,000 kr. årligen av lotteriernas behållning till statskassan, som sålunda har en årlig inkomst av lotterierna om tillhoppa cirka 10,000,000 kr.

I varje månad säljas numera, enligt lotteriföreståndarens beräkningar, 250,000 st. lottsedlar à kr. 12:— kr. 3,000,000:—
vilket belopp fördelas sålunda:

I vinster till allmänheten utbetalas kr. 1,915,000:—

I understöd till av Kungl. Maj:t bestämda

institutioner ” 540,000:—

I skatt kr. 2:— per lottsedel ” 500,000:—

Till omkostnader ” 45,000:— ” 3,000,000:—

ÅRSBUDGET FÖR

1) Svenska penninglotteriet.

Inkomst av lottförsäljningen ..	36,000,000:—	kronor		
Utgifter:				
Administration	540,000:—	„	=	1,5 %
Stämpel	6,000,000:—	„	=	16,7 %
Budgettillskott	2,000,000:—	„	=	5,6 %
Kulturella m. fl. ändamål	4,480,000:—	„	=	12,4 %
Vinster	22,980,000:—	„	=	63,8 %
	<u>Summa 36,000,000:—</u>	kronor	=	100 %

Räntor och preskriberade vinster tillfalla f. n. humanistiska fonden.

2) Danska klasslotteriet.

Inkomst av lottförsäljningen				
här beräknad till	27,280,000:—	kronor		
Utgifter:				
Kollektörer	1,659,000:—	„	=	6,08 %
Annan administration	475,000:—	„	=	1,74 %
Staten	5,963,000:—	„	=	21,86 %
Vinster	19,183,000:—	„	=	70,32 %
	<u>Summa 27,280,000:—</u>	kronor	=	100 %

Räntor och preskriberade vinster torde tillfalla staten. Obs. I samband med indragningen av det mindre välkända danska koloniallotteriet har övervägts, att lotteriet skulle utökas till en början med 10,000 lotter.

Ovanstående tabell har utarbetats efter uppgifter i professor Charliers betänkande samt nyare danska författningsbestämmelser.

3) Norska penninglotteriet.

Inkomst av lottförsäljningen	27,000,000:—	kronor		
Utgifter:				
Administration	1,485,000:—	„	=	5,5 %
Kulturella m. fl. ändamål	8,235,000:—	„	=	30,5 %
Vinster	17,280,000:—	„	=	64 %
	<u>Summa 27,000,000:—</u>	kronor	=	100 %

Norska penninglotteriet handhaves av en lotterikommité, som emellertid överlätit själva administrationen till Norska Creditbanken mot en ersättning av 1,485,000:— kr. samt i lotteriet inflytande räntor. Preskriberade vinster tillfalla staten med undantag av vad som åtgår till arvode åt kommitterade.